

EL LLENGUATGE

*Els curts
de gambals*

Un dels barbarismes més usuals de la nostra llengua col·loquial és, com tothom sap, el castellanisme «tonto». Els diccionaris d'equivalències i els vocabularis de barbarismes no es queden pas curts a l'hora de proposar formes genuïnes que expressin la mateixa idea. Vet aquí la llista que resulta d'agrupar totes les que contenen les diverses obres que hem consultat: *ximple, ximplet, beneit, beneitó, babau, erze, liró, ric, pallús, capsigrany, met, tanoca, burro, llorze, totxo, neci, tou, pec, panoli, pampana, pastanaga, baja, insensat, imbecil, estiòlid, sabata, sabatot, sabatasses, guillopa, idiota, inepte, toix, beoci, bèstia, betzol, animal, babai, baboia, fleuma, tomany, flasc, bajaranen, beninoi, babaluet, bebè, beroi, blai, bòbila, cru, curt, dèndel, dendelet, fava, fluix, neula, panarra, pur, purango, sapastre, sem, talec, tec, virolla, virollenc, xemmerol, xòrrega.* La llista, que comprèn seixanta-set formes (incloent-hi les variants), fa una mica d'efecte: hom en pot concloure fàcilment que podem dir d'algú que no és gaire llest sense haver de recórrer a un barbarisme. Però això no vol pas dir que no es pugui ampliar i millorar. Hi hauríem d'afegir, per exemple, una forma composta tan popular i tan expressiva com *curt de gambals*, així com dos noms que, talment com *capsigrany*, provenen del camp de l'ornitologia: *mussol* i *gamarús*. I és segur que són molts els qui es veurien amb cor de fer-hi noves aportacions.

Però les limitacions que observem en aquests conjunts de propostes tan nombroses que nosaltres hem agrupat es refereixen a la seva aplicació, car no totes les formes proposades es poden usar, si més no en certes frases, aplicades a persones del sexe femení ni, encara menys, a designacions no personals. I el fet és que molt sovint, en l'expressió d'aquesta idea pejorativa, hom recorre a formes diferents segons el gènere gramatical, és a dir, segons el sexe de la persona afectada per l'epítet o atribut. Així, dues de les formes indicades, *fava* i *fleuma*, s'apliquen sobretot a dones, però caldria afegir-hi, sens dubte, *tòtila, bleada, pepa* i *toia*, totes elles força usuals en el llenguatge popular, així com, aplicables especialment a coses, *poca-solta* o l'expressió *sense solta ni volta*. Podríem dir, així, *Quina caiguda més poca-solta* (en lloc de «més tonta») o *És una cançó, una pel·lícula, etc., sense solta ni volta*.